

LESPAKKET

Doel: leerlingen kennen de gevolgen van antipersoonsmijnen, ze weten dat deze gevolgen niet beperkt blijven tot de individuele slachtoffers, maar dat ze de ontwikkeling van een heel land in gevaar kunnen brengen, ze weten waarom bepaalde wapens verboden zijn volgens het internationaal humanitair recht en begrijpen hoe de publieke opinie en mobilisatie kunnen bijdragen tot de verdere ontwikkeling van het internationaal humanitair recht.

Lesverloop: leerlingen krijgen aan de hand van een video informatie uit eerste hand over de gevolgen van antipersoonsmijnen op het leven van de slachtoffers. Ze gaan de regels na van het internationaal humanitair recht met betrekking tot deze wapens. Ze krijgen uitleg over het 'principe van onderscheid' en over het begrip 'onnodig leed' en over de historiek en de inhoud van het Ottawaverdrag. Ten slotte onderzoeken ze welke acties kunnen worden ondernomen om slachtoffers van mijnen bij te staan, om te voorkomen dat mensen gewond raken en op welke manier ze hierbij zelf een steentje kunnen bijdragen. In het facultatieve deel bekijken de leerlingen hoe ratten worden ingezet om bemijnde gebieden te ontmijnen en testen ze hun kennis over welke wapens verboden zijn en welke niet.

Werkwijze: video - klasdiscussie - leerkracht doceert

Vak: godsdienst - moraal - Nederlands - Engels - Frans

Tijd: één à twee lessen

Bijkomende informatie:

www.handicapinternational.be: Handicap International België, informatie over antipersoonsmijnen

www.icbl.org: Internationale Campagne voor een Ban op Landmijnen, informatie over campagne tegen landmijnen (Engels)

www.icrc.org: Internationale Rode-Kruiscomité, informatie over antipersoonsmijnen (Engels)

www.netwerk-vlaanderen.be: Netwerk Vlaanderen, informatie over campagne "Mijn geld. Goed geweten?"

www.11.be: koepel Noord-Zuidbeweging, informatie over ngo's in Vlaanderen en hun actiedomeinen

www.apopo.org: Apopo, informatie over ontmijningsactiviteiten met ratten

3 ACTIE TEGEN ANTIPERSOONSMIJNEN

Ondanks het verbod op antipersoonsmijnen, worden deze wapens nog steeds gebruikt en vallen er nog elke dag nieuwe slachtoffers.

- Wie is verantwoordelijk voor het gebruik van antipersoonsmijnen? (*de producenten, de overheid, de strijdkrachten...*)
- Welke acties kunnen worden ondernomen en door wie om te vermijden dat antipersoonsmijnen worden gebruikt en dat mensen gewond raken door deze wapens? Hoe kunnen slachtoffers van mijnen worden bijgestaan? (*Regeringen steunen bijvoorbeeld getroffen landen financieel bij het opruimen van mijnen, regeringen sporen andere landen aan het Ottawaverdrag te ratificeren, niet-gouvernementele organisaties (ngo's) voeren bewustmakingsprogramma's uit om de bevolking te wijzen op het gevaar van antipersoonsmijnen en helpen de slachtoffers bij hun herstel.*)

Ten slotte, stel je de vraag of ook 'gewone' mensen, zoals wij, een steentje kunnen bijdragen. Op welke manier?

(*Door petitie te ondertekenen, geld te storten ten voordele van slachtoffers van antipersoonsmijnen, door mee te draaien als vrijwilliger in een niet-gouvernementele organisatie en bijvoorbeeld mee te helpen om de mensen in België bewust te maken voor de problematiek van antipersoonsmijnen.*)

Je wijst op het belang van de inzet van verschillende mensen en instanties bij de totstandkoming van het Ottawaverdrag.

Alternatief: de leerlingen lezen het interview met Wilfried Remans. Je stelt de vraag welke actoren een rol hebben gespeeld in het proces ter uitbanning van antipersoonsmijnen en op welke manier ook 'gewone' mensen hierbij hun steentje hebben bijgedragen.

Zie lesmateriaal

4 OPTIONEEL: RATTEN HELPEN MEE AAN ONTMIJNING

Je geeft leerlingen uitleg bij de problematiek van ontmijsing en bij de activiteiten van APOPO.

Tip: les Engels

Je vraagt de leerlingen vooraf de tekst 'Frequently Asked Questions' te lezen. Je vraagt hen in de tekst naar een antwoord te zoeken op volgende vragen:

- welke methode gebruikt APOPO om bemijnde gebieden te ontmijsen?
- wat zijn de voordelen van deze methode?
- met welk belangrijk hulpmiddel worden de ratten getraind?

Zie lesmateriaal

Je toont de video 'APOPO' ter illustratie.

3 ACTIE TEGEN ANTIPERSOONSMIJNEN

Ondanks het verbod op antipersoonsmijnen, worden deze wapens nog steeds gebruikt en vallen er nog elke dag nieuwe slachtoffers.

- Wie is verantwoordelijk voor het gebruik van antipersoonsmijnen? (*de producenten, de overheid, de strijdkrachten...*)
- Welke acties kunnen worden ondernomen en door wie om te vermijden dat antipersoonsmijnen worden gebruikt en dat mensen gewond raken door deze wapens? Hoe kunnen slachtoffers van mijnen worden bijgestaan? (*Regeringen steunen bijvoorbeeld getroffen landen financieel bij het opruimen van mijnen, regeringen sporen andere landen aan het Ottawaverdrag te ratificeren, niet-gouvernementele organisaties (ngo's) voeren bewustmakingsprogramma's uit om de bevolking te wijzen op het gevaar van antipersoonsmijnen en helpen de slachtoffers bij hun herstel.*)

Ten slotte, stel je de vraag of ook 'gewone' mensen, zoals wij, een steentje kunnen bijdragen. Op welke manier?

(Door petitie te ondertekenen, geld te storten ten voordele van slachtoffers van antipersoonsmijnen, door mee te draaien als vrijwilliger in een niet-gouvernementele organisatie en bijvoorbeeld mee te helpen om de mensen in België bewust te maken voor de problematiek van antipersoonsmijnen.)

Je wijst op het belang van de inzet van verschillende mensen en instanties bij de totstandkoming van het Ottawaverdrag.

Alternatief: de leerlingen lezen het interview met Wilfried Remans. Je stelt de vraag welke actoren een rol hebben gespeeld in het proces ter uitbanning van antipersoonsmijnen en op welke manier ook 'gewone' mensen hierbij hun steentje hebben bijgedragen.

Zie lesmateriaal

4 OPTIONEEL: RATTEN HELPEN MEE AAN ONTMIJNING

Je geeft leerlingen uitleg bij de problematiek van ontmijsing.

Tip: les Engels

Je vraagt de leerlingen vooraf de tekst 'Frequently Asked Questions' te lezen. Je vraagt hen in de tekst naar een antwoord te zoeken op volgende vragen:

- welke methode gebruikt APOPO om bemijnde gebieden te ontmijsen?
- wat zijn de voordelen van deze methode?
- met welk belangrijk hulpmiddel worden de ratten getraind?

Zie lesmateriaal

Je toont de video 'APOPO'.

5 OPTIONEEL: WELKE WAPENS ZIJN VERBODEN EN WELKE NIET? TEST JE KENNIS.

Laat de leerlingen in de onderstaande lijst de juiste antwoorden omcirkelen.
Zie lesmateriaal

Sommige wapens mogen nooit worden gebruikt	Juist	Niet juist
Antipersoonsmijnen zijn verboden	Juist	Niet juist
Kleine wapens zijn verboden	Juist	Niet juist
Clusterbommen zijn verboden	Juist	Niet juist
Kernwapens zijn verboden	Juist	Niet juist
Chemische en biologische wapens zijn verboden	Juist	Niet juist
Blindmakende laserwapens zijn verboden	Juist	Niet juist
Bombarderen is steeds verboden	Juist	Niet juist

- **Bijkomend bij de medische en psychische gevolgen voor de slachtoffers, heeft het gebruik van antipersoonsmijnen ook sociale en economische gevolgen voor individuen, hun families, hun gemeenschappen en de ontwikkeling van het getroffen land.**
- **Wapens zoals antipersoonsmijnen zijn verboden omdat ze geen onderscheid maken tussen strijders en burgers en omdat ze onnodig lijden veroorzaken.**
- **Het verbod op de productie en het gebruik van antipersoonsmijnen (Ottawaverdrag 1997) is een voorbeeld van hoe internationaal humanitair recht ontwikkelt als een gevolg van menselijke mobilisatie.**

ACHTERGRONDINFORMATIE

ANTIPERSOONSMIJNEN EN DE GEVOLGEN

Antipersoonsmijnen zijn wapens die letterlijk gericht zijn tegen een persoon. Ze worden in de grond ingegraven of op de grond gelegd en ontploffen bij aanraking of contact. In verschillende landen over de hele wereld liggen miljoenen antipersoonsmijnen verspreid. Een exact cijfer is moeilijk weer te geven, schattingen variëren tussen de 50 en de 110 miljoen wereldwijd.

Vandaag de dag zouden er zo'n 300.000 tot 400.000 landmijnslachtoffers zijn in minstens 121 landen. Volgens de laatste gegevens uit 2003 worden er jaarlijks ongeveer 8.065 nieuwe slachtoffers van antipersoonsmijnen en niet-ontploffte munitie in het algemeen geregistreerd. Dat cijfer geeft enkel de gevallen weer die gerapporteerd werden. Men schat echter dat er zich jaarlijks tussen de 15.000 en de 20.000 nieuwe incidenten met mijnen voordoen. In ongeveer 65 verschillende landen doen zich nog steeds accidenten voor: 86 % van deze slachtoffers zijn burgers, onder wie 23 % kinderen.

Antipersoonsmijnen schenden de basisregels van het internationaal humanitair recht. Ze maken vooral slachtoffers onder mensen die niets met de strijd te maken hebben: vrouwen en mannen die aan het werk zijn op het veld, spelende kinderen. Sommige mijnen zien er zelfs uit als speelgoed. Kinderen pakken ze dan op en willen ermee spelen, met alle gruwelijke gevolgen van dien.

De helft van alle slachtoffers van antipersoonsmijnen sterft binnen enkele minuten na de ontploffing. Velen bezwijken later aan hun verwondingen. Wie het overleeft, heeft door zijn handicap weinig kansen op werk, een huwelijk, kinderen en kan vaak niet meer volwaardig deelnemen aan het gemeenschapsleven.

Antipersoonsmijnen gaan ook door met doden als de oorlog al lang is afgelopen.

De gevolgen van antipersoonsmijnen blijven ook niet beperkt tot medische en psychologische gevolgen voor de slachtoffers. Het gebruik van deze wapens heeft ook sociale en economische gevolgen voor de individuen, hun families en gemeenschappen en kan zelfs de economie en de ontwikkeling van een land op lange termijn in het gedrang brengen. Door de aanwezigheid van mijnen blijven wegen en paden onbegaanbaar en kunnen grote stukken landbouwgrond jarenlang niet gebruikt worden.

Volgens de regels van het internationaal humanitair recht is het verboden wapens te gebruiken die onnodig leed veroorzaken en die geen onderscheid maken tussen burgers en strijders.

ANTIPERSOONSMIJNEN IN HET INTERNATIONAAL HUMANITAIR RECHT

Het internationaal humanitair recht legt beperkingen op aan de conflictpartijen om de methoden en middelen van oorlogvoering van hun keuze te gebruiken. Een basisprincipe in het internationaal humanitair recht is het **onderscheid tussen burgers en strijders**. Enkel strijders en militaire doelen mogen worden aangevallen. Burgers en burgerlijke goederen moeten worden ontzien en mogen niet worden aangevallen. Wapens of methoden van oorlogvoering die dit onderscheid niet respecteren, zijn verboden. Zo zijn zogenaamde ‘tapijtbombardementen’ waarbij volledige dorpen en steden met de grond gelijk worden gemaakt, verboden.

Een ander belangrijk principe is het verbod op onnodig leed. Conflictpartijen mogen **geen onnodig leed** toebrengen, dit wil zeggen dat niet meer geweld dan nodig mag worden gebruikt om de vijand uit te schakelen. Het is dan ook verboden wapens, projectielen, stoffen en methoden van oorlogvoering te gebruiken die naar hun aard onnodig leed veroorzaken.

Deze principes werden geconcretiseerd in specifieke verdragen die beperkingen opleggen aan het gebruik van bepaalde wapens of die het gebruik van bepaalde wapens verbieden.

Het Conventioneel Wapenverdrag van 1980 is één van de belangrijkste instrumenten van het internationaal humanitair recht op het vlak van wapens die geen onderscheid maken en onnodig leed veroorzaken. Het verdrag heeft als doelstelling de gevolgen van bepaalde wapens tijdens en na conflicten te minimaliseren. Het verdrag bevat protocollen die wapens verbieden met niet-opspoorbare fragmenten door X-stralen (protocol I) en blindmakende laserwapens (protocol IV). Andere protocollen beperken het gebruik van landmijnen, valstrikmijnen en gelijkaardige wapens (Protocol II) en brandwapens (Protocol III). Een vijfde protocol dat recentelijk werd aangenomen handelt over zogenaamde explosieve oorlogsresten.

Naast het Conventioneel Wapenverdrag en de aangehechte protocollen zijn er ook afzonderlijke verdragen die het gebruik van biologische en chemische wapens verbieden.

De principes van onderscheid en onnodig leed stonden ook centraal in de wereldwijde campagne voor een verbod op antipersoonsmijnen.

HET OTTAWAVERDRAG: GESCHIEDENIS EN INHOUD

Begin de jaren negentig doodden en verwonden antipersoonsmijnen jaarlijks tienduizenden mensen. Ze maakten zoveel slachtoffers dat artsen van het Internationale Rode-Kruiscomité (ICRC) het wereldwijde probleem van antipersoonsmijnen in 1995 bestempelden als een 'epidemie'. Zij oordeelden dat het gebruik van deze wapens niet in overeenstemming was met het internationaal humanitair recht omdat ze geen onderscheid maken tussen burgers en strijders en omdat ze onnodig leed teweegbrengen. De enige oplossing voor deze crisis, zo luidde het, zou een totaalverbod zijn op deze wapens. Een utopie leek het toen.

Maar het Rode Kruis, een internationale coalitie van niet-gouvernementele organisaties (ngo's), de Verenigde Naties en talrijke staten bundelden de krachten en voerden massaal actie om deze droom werkelijkheid te maken. De internationale actie tegen antipersoonsmijnen bracht 1.300 verschillende groepen samen in meer dan 90 landen over de hele wereld. Ze waren samengesteld uit kinderen, gehandicapten, oudstrijders, medici, religieuzen, vrouwen en activisten op het vlak van mensenrechten, humanitaire hulp, vrede, ontwikkelingssamenwerking, wapencontrole en milieu. Ze maakten het probleem bekend bij het grote publiek en ondernamen acties om de regeringen van landen te overtuigen geen landmijnen meer te produceren en te gebruiken.

De campagne leidde tot de ondertekening van een nieuw internationaal verdrag dat het gebruik, de productie, de opslag en de doorvoer van antipersoonsmijnen verbiedt. 122 staten ondertekenden het verdrag in december 1997 in Ottawa (Canada). Het Ottawaverdrag is een verdrag inzake **het verbod op het gebruik, de opslag, de productie en de overdracht van antipersoonsmijnen en inzake de vernietiging daarvan**.

In 1997 werd de Nobelprijs voor de Vrede toegekend aan de Internationale Campagne voor een Verbod op Landmijnen.

Op 1 maart 1999 trad het verdrag definitief in werking. Dit was een mijlpaal. Enkele jaren voordien was het immers totaal ondenkbaar dat staten ermee zouden instemmen een door strijdkrachten in de hele wereld op grote schaal gebruikt wapen, te verbieden wegens de schrikbarende tol aan menselijk leed. Het verdrag stoelt op de grondregels van het internationaal humanitair recht die het gebruik van wapens die onnodig leed veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burgers en strijders verbieden.

Het Ottawaverdrag verplicht elke staat om:

- onder geen enkele omstandigheid antipersoonsmijnen te gebruiken, te ontwerpen, te produceren, op te slaan of over te dragen of er medewerking aan te verlenen;
- alle opgeslagen antipersoonsmijnen binnen vier jaar te vernietigen;
- alle antipersoonsmijnen te ruimen binnen een termijn van tien jaar. In die periode is elke staat verplicht om beschermingsmaatregelen te nemen, zoals het markeren en omheinen van mijngebieden, evenals de bewustmaking van burgers voor de gevaren van antipersoonsmijnen;
- bijstand te verlenen voor de vernietiging van voorraden, de ruiming van mijnen, het opstellen van bewustmakingsprogramma's over de gevaren van mijnen, en de verzorging en revalidatie van mijnslachtoffers.

Meer dan drievierde van de wereld is partij bij het Ottawaverdrag (van de landen van de Europese Unie zijn Finland, Letland en Polen geen partij, ook de Verenigde Staten en Cuba zijn geen partij). De landen die geen partij zijn, zouden 200 miljoen antipersoonsmijnen in voorraad hebben. Drie van de permanente leden van de VN-Veiligheidsraad zijn geen partij bij het Ottawaverdrag (de Verenigde Staten, China en Rusland), evenmin als de meeste landen in het Midden-Oosten, de meeste voormalige sovjetrepublieken en veel Aziatische staten.

Sinds de antipersoonsmijnen in 1997 buiten de wet zijn gesteld, zijn indrukwekkende vorderingen gemaakt en is het 'einde van het landmijnentijdperk' een reële mogelijkheid geworden. Maar zolang deze mijnen elk jaar nog duizenden mensen verminken of doden is het te vroeg om van een overwinning op deze 'onzichtbare moordenaars' te spreken.

UITDAGINGEN EN VERWEZENLIJKINGEN IN DE STRIJD TEGEN ANTIPERSOONSMIJNEN

In 2004 vierde het verdrag zijn vijfde verjaardag. Het Ottawaverdrag legt de staten een strikt actieschema op om tot een mijnenvrije wereld te komen. De belangrijkste verwezenlijkingen en uitdagingen op een rij.

Elke verdragsstaat aanvaardt de verplichting:

- *Onder geen enkele omstandigheid antipersoonsmijnen te gebruiken, ontwerpen, produceren, op te slaan of over te dragen of hieraan medewerking te verlenen.*

Verwezenlijkingen

Ongeveer 75 % van alle staten ter wereld zijn momenteel partij bij het Ottawaverdrag. Door deze massale aanvaarding is het verbod op antipersoonsmijnen vandaag de internationale norm. Het verdrag beïnvloedt zelfs militaire grootmachten die geen partij zijn. Het heeft de wereldhandel in antipersoonsmijnen zo goed als stilgelegd.

Uitdagingen

Nog steeds zijn tientallen staten, waaronder enkele massaproductanten en -bezitters van antipersoonsmijnen nog niet tot het verdrag toegetreden.

- Alle opgeslagen antipersoonsmijnen binnen vier jaar te vernietigen.

Verwezenlijkingen

Vandaag hebben verdragsstaten meer dan 37 miljoen mijnen vernietigd binnen de vooropgestelde termijn.

Uitdagingen

Over de wereld blijven zo'n 200 miljoen antipersoonsmijnen opgeslagen, vooral in landen die geen partij zijn bij het Ottawaverdrag.

- *Alle mijnen te ruimen binnen een termijn van tien jaar. Ondertussen is elke staat verplicht maatregelen te nemen ter bescherming van burgers, zoals het markeren en omheinen van bemijnde gebieden, evenals de bewustmaking van burgers voor de gevaren van antipersoonsmijnen.*

Verwezenlijkingen

De meeste getroffen staten zijn partij bij het verdrag. Twee van hen, Costa Rica en Djibouti, zijn reeds mijnenvrij. In alle andere staten zijn ontmijningsactiviteiten opgestart. Daardoor komt land vrij voor landbouw, commerciële activiteiten, speelterreinen en de heropbouw van gemeenschappen.

Uitdagingen

Antipersoonsmijnen blijven lang na het einde van een conflict nog steeds een bedreiging voor kinderen, mannen en vrouwen. De streefdatum van tien jaar voor volledige ontmijning nadert voor de eerste staten, in 2009. Om dit streefdoel te halen, moeten staten die getroffen zijn door mijnen hun inspanningen verhogen en moeten de andere verdragsstaten hen hierbij steunen.

- *Bijstand te verlenen voor het vernietigen van voorraden, het ruimen van mijnen, het opstellen van bewustmakingsprogramma's voor de gevaren van mijnen, alsmede voor de verzorging en revalidatie van de slachtoffers van mijnen.*

Verwezenlijkingen

Sinds de aanvaarding van het Ottawaverdrag in 1997 is door de verdragsstaten meer dan 800 miljoen euro geïnvesteerd in ontminning, vernietiging van voorraden en bijstand aan slachtoffers. Van dit bedrag werd meer dan 152 miljoen euro voorzien door de door mijnen getroffen landen zelf.

Uitdagingen

De meeste slachtoffers van mijnen moeten de nodige verzorging en rehabilitatie ontberen omdat zij het ongeluk hebben, te leven in een land waar de gezondheidsfaciliteiten inadequaat zijn of vernield zijn door de oorlog.

Er blijven dus nog belangrijke uitdagingen. Hoewel ook de landen die geen partij zijn bij het Ottawaverdrag de laatste jaren minder mijnen gebruiken, worden nog steeds mijnen geproduceerd en uitgevoerd door deze landen. Het blijft dan ook belangrijk om het lobbywerk bij de regeringen van deze landen verder te zetten, zodat zij zich ook formeel engageren geen mijnen te gebruiken of te produceren.

Ter preventie van ongevallen met mijnen en om bijstand te verlenen aan de slachtoffers, zijn er bij verschillende niet-gouvernementele organisaties, de Verenigde Naties, het Rode Kruis en ook bij regeringen programma's in uitvoering voor het ruimen van mijnen, de bewustmaking van de burgerbevolking voor de gevaren van mijnen en voor hulp (medische verzorging en fysieke rehabilitatie, psychologische bijstand) aan de slachtoffers.

De doelstelling van het verdrag zal pas bereikt zijn wanneer de laatste antipersoonsmijnen zijn opgespoord en onschadelijk gemaakt en ook de laatste slachtoffers van hun wonden herstellen en hun vroegere leven opnieuw kunnen opnemen.

Enkele cijfers bij de 5de verjaardag van het Ottawaverdrag:

- 144 staten zijn partij bij het verdrag
- 37 miljoen antipersoonsmijnen zijn reeds vernield door de verdragspartijen
- in de meeste van de 52 verdragsstaten die getroffen zijn door mijnen, zijn belangrijke opruimingsacties aan de gang (in januari 2003 verklaarde Costa Rica als eerste staat dat het de opruimingsacties voltooid had en dat het land nu vrij is van mijnen)
- honderden miljoenen euro's voor steun aan de staten die getroffen zijn door mijnen zijn voorzien voor ontruimings- en andere activiteiten

Het verdrag heeft gevolgen, zelfs voor de staten die geen partij zijn:

- het gebruik van antipersoonsmijnen is drastisch gedaald sinds de aanneming van het verdrag
- de productie van antipersoonsmijnen is ook significant gedaald
- de globale handel in antipersoonsmijnen is bijna gestopt

Het belangrijkste gevolg is dat sinds de aanneming van het Ottawaverdrag het aantal nieuwe slachtoffers van antipersoonsmijnen aanzienlijk is gedaald.

KAN JIJ OOK JE STEENTJE BIJDRAGEN?

Hoewel het oorspronkelijk hulpverleners op het terrein waren die de problematiek van antipersoonsmijnen onder de aandacht brachten, is het eindresultaat van dit proces grotendeels het gevolg van de bundeling van krachten vanuit verschillende hoeken. Een belangrijke rol werd gespeeld door de niet-gouvernementele organisaties en de inzet van mensen zoals jij hierbij. In verschillende landen werden coalities opgericht die tal van activiteiten ondernamen om de mensen bewust te maken voor deze afschuwelijke wapens. In België bijvoorbeeld werden heel wat activiteiten en petitieacties georganiseerd, werd geld ingezameld voor specifieke projecten, werden uiteenzettingen gehouden op universiteiten en scholen en andere centra waar slachtoffers en hulpverleners kwamen getuigen over de verschrikkelijke gevolgen van deze wapens.

Iedereen die dat wou, kon zijn steentje bijdragen door petitie te ondertekenen, geld te storten of door mee te draaien als vrijwilliger in een organisatie en mee te helpen allerlei activiteiten op het getouw te zetten.

Het verbod op antipersoonsmijnen is dus zeker niet enkel het gevolg van diplomatenwerk op hoog niveau, maar is de verdienste van iedereen die vindt dat deze wapens moeten verdwijnen.

Antipersoonsmijnen zijn één voorbeeld. Je kan ook je steentje bijdragen tot acties tegen kindsoldaten, oorlog, kernwapens, honger, de oneerlijke Noord-Zuidverhoudingen... Een overzicht van de niet-gouvernementele organisaties die op deze domeinen werkzaam zijn, vind je terug op www.11.be.

HET RODE KRUIS EN ANTIPERSONSMIJNEN

Binnen de Internationale Rode-Kruis- en Rode-Halvemaanbeweging neemt het Internationale Rode-Kruiscomité (ICRC) de leiding in de strijd tegen landmijnen. Het ICRC werkt daarvoor samen met de betrokken nationale Rode-Kruis- en Rode-Halvemaanverenigingen. Het helpt het lijden, veroorzaakt door mijnen en andere explosieve oorlogsresten, te verminderen en wel door zijn activiteiten op drie domeinen.

Medische zorg en lichamelijke revalidatie

Het ICRC voorziet of ondersteunt eerste hulp en medische en chirurgische bijstand voor slachtoffers van mijnen en andere oorlogsgewonden. Sinds 1979 heeft het ICRC 80 prothese- en revalidatiecentra in 36 landen opgericht of ondersteund. Het leverde meer dan 300.000 prothesen en orthopedische onderdelen, waarvan de helft bestemd voor mijnslachtoffers.

Voorbeeld:

In Cambodja zijn er naar schatting 30.000 mensen met geamputeerde ledematen als gevolg van de jarenlange oorlog. Ook de mensen met prothesen die in afgelegen gebieden wonen, moeten de nodige hulp krijgen. Daarom hebben medewerkers van het ICRC in het revalidatiecentrum van Battambang een 'vliegend team' opgericht om herstellingen of aanpassingen aan de prothesen van deze mijnslachtoffers uit te voeren. Hierdoor hoeven de patiënten niet naar de stad te komen en worden ze gespaard van een lange trip die de meesten onder hen amper kunnen betalen. Vaak hebben deze mensen ook een slecht betaalde en onzekere job. Door vakantie te nemen, zelfs al is het om hun prothesen te laten herstellen, zouden ze hun werk kunnen verliezen.

Bewustmakingsactiviteiten voor mijnen

Het ICRC voert sinds 1996 in 20 landen programma's uit om mensen bewust te maken voor de gevaren van mijnen en andere onontpofte oorlogsresten.

Voorbeeld:

Antipersoonsmijnen en explosieve oorlogsresten zoals granaten en andere munitie die blijft liggen na een conflict, betekenen een constante dreiging voor kinderen in Tsjetsjenië. Veel van hen lopen verwondingen op of sterven door op landmijnen te stappen of voorwerpen op te rapen die onontpofte munitie blijken te zijn. Sinds 1995 zijn honderden kinderen betrokken bij dergelijke ongevallen. Educatieve programma's informeren kinderen over de gevaren van mijnen en leggen hen uit hoe ongevallen kunnen worden vermeden. Maar kinderen moeten nog altijd vrije ruimte hebben, waar ze kunnen spelen zonder hun leven op het spel te zetten. In Staropromislovski in het district Groznië bouwde het Rode Kruis vorig jaar het eerste van zes geplande speelterreinen. De nieuwe glijbanen, schommels en zandbakken moeten de kinderen toelaten veilig te spelen. Op het speelterrein zijn ook borden aangebracht om kinderen te wijzen op de gevaren van mijnen.

Opleiding, juridisch advies en pleitbezorging

Het ICRC promoot de toetreding tot het Ottawaverdrag door alle staten en roept op tot respect voor de regels van het Ottawaverdrag bij gewapende verzetsgroepen. De organisatie steunt de staten ook om de verplichtingen van het Ottawaverdrag om te zetten in nationale wetten.

BELGIË EN ANTIPERSOONSMIJNEN

In december 2004, naar aanleiding van de vijfde verjaardag van het Ottawaverdrag dat antipersoonsmijnen verbiedt, maakte de Belgische overheid 6,3 miljoen euro vrij voor de verdere opruiming van 200 miljoen landmijnen. Dat is het grootste bedrag dat ooit door de Belgische regering voor deze problematiek werd vrijgemaakt. België staat daarmee wereldwijd als 15e belangrijkste donor gerangschikt.

Met dit geld zullen concrete ontminningsprojecten in diverse landen, zoals Mozambique, Burundi, Tanzania, Angola, Laos, Cambodja en Jemen worden uitgevoerd. Het geld zal ook worden gebruikt voor de hulpverlening aan slachtoffers van landmijnen in deze landen.

België heeft in de strijd tegen antipersoonsmijnen steeds een voortrekkersrol gespeeld. Zo was België in 1995 het eerste land ter wereld dat een verbod op antipersoonsmijnen had. België was ook één van de eerste ondertekenaars van het Ottawaverdrag.

In België zijn er een twintigtal ngo's werkzaam rond de problematiek van antipersoonsmijnen. Zij zijn verenigd in de Belgische Campagne voor een Verbod op Landmijnen, die wordt gecoördineerd door Handicap International.

Hoewel België het Ottawaverdrag heeft aangenomen, betekent dit niet dat er op het vlak van antipersoonsmijnen geen actie meer moet worden ondernomen. Zo lanceerden enkele Vlaamse ngo's in 2004 de campagne 'Mijn geld. Goed geweten?'. Deze campagne kwam er nadat banden aan het licht kwamen tussen Belgische grootbanken en de wapenindustrie. Uit dat rapport bleek dat enkele grote Belgische banken investeren in producenten van antipersoonsmijnen. Onder druk van deze campagne trekken de banken één voor één hun investeringen in producenten van antipersoonsmijnen terug. Het Belgische parlement nam ook initiatieven om die investeringen wettelijk te verbieden. De ngo's streven er nu naar dat België deze wetgeving ook op Europees en internationaal vlak promoot. Het heeft immers geen zin dat enkel België de financiering van antipersoonsmijnen aan banden legt.

EXPLOSIEVE OORLOGSRESTEN

Niet alleen antipersoonsmijnen, maar ook niet-ontploffte munitie in het algemeen zijn een groot gevaar voor de burgerbevolking. Met explosieve oorlogsresten bedoelen we granaten, mortieren, bommen en andere gelijkaardige explosieven die afgevuurd, maar niet geëxplodeerd zijn en achterblijven na een gewapend conflict.

Conflicten laten meestal tienduizenden dodelijke explosieven achter. Hoewel op het vlak van mijnen reeds een grote vooruitgang is geboekt blijven andere onontploffte explosieven een continue bedreiging vormen voor burgers. Een probleem dat de laatste 20 jaar is toegenomen.

De meest ernstig getroffen streken zijn: Afghanistan, Angola, Bosnië en Herzegovina, Cambodja, Irak, Laos, de Russische Federatie (Tsjetsjenië) en het grensgebied tussen Eritrea en Ethiopië.

Het duurt jaren of zelfs decennia om deze wapens te vinden en te verwijderen.

Vele Europese landen ruimen nog steeds wapens uit de Tweede Wereldoorlog. In België vinden we in de Westhoek nog geregeld niet-ontploffte munitie uit de Eerste Wereldoorlog terug.

Laos is een voorbeeld van ernstige gevolgen van de grote hoeveelheden niet-ontploffte oorlogsresten, die bijna dertig jaar geleden in het land werden gedropt. Miljoenen niet-ontploffte stuks munitie bevinden zich in het land. Sinds 1973 zouden meer dan 11.000 mensen gedood of gewond zijn door ongevallen met dergelijke wapens. Daarnaast heeft de aanwezigheid van die onontploffte munitie ernstige socio-economische gevolgen die nog gedurende jaren armoede veroorzaken.

Een ander voorbeeld is Kosovo. In het jaar volgend op het einde van de vijandelijkheden in deze regio werden 492 mensen gedood of gewond door ongevallen met explosieve oorlogsresten. Volgens data van het Internationale Rode-Kruiscomité werd eenderde van deze slachtoffers gedood of verwond door antipersoonsmijnen, een derde door explosieve oorlogsresten en eenderde door ander militair materiaal. Er zijn ook grote aantallen slachtoffers van niet-ontploffte munitie in Afghanistan, Irak, Angola, Mozambique, Tsjetsjenië en vele andere conflictzones.

In 2001 werd op internationaal niveau een werkgroep opgericht om te onderzoeken hoe dat probleem van de explosieve oorlogsresten kon worden aangepakt. Op 28 november 2003 werd een eerste multilaterale overeenkomst ondertekend om tegemoet te komen aan de gevaren van de grote hoeveelheid niet-ontplofft en achtergelaten militair materiaal.

Het protocol verplicht de staten die partij worden om explosieve oorlogsresten in het grondgebied onder hun controle op te ruimen. Ze moeten eveneens technische, materiële en financiële hulp bieden voor het opruimen van achtergebleven explosieven ten gevolge van hun militaire operaties in andere gebieden. Het protocol legt de partijen ook een informatie- en waarschuwingsverplichting op. Zo moeten ze informatie over de explosieven die door hun leger gebruikt zijn tijdens een gewapend conflict meedelen aan organisaties die de achtergebleven explosieven opruimen en de burgers waarschuwen indien er gevaar is in bepaalde gebieden.

Het nieuwe protocol is het eerste instrument van internationaal recht ter bestrijding van het probleem van explosieve oorlogsresten. Het probeert de schade te beperken die oorlogsresten aanrichten zodra het conflict voorbij is. Het nieuwe protocol treedt in werking wanneer het door 20 staten geratificeerd is.

DE PROBLEMATIEK VAN ONTMIJNING

Ontmijning is de opsporing, verwijdering en vernietiging van alle mijnen in een bepaald gebied. Doel is ervoor te zorgen dat deze gronden opnieuw kunnen worden gebruikt door de mensen die er wonen om aan landbouw te doen, als bouwgrond, speelterrein...

Staten die het Ottawaverdrag hebben aanvaard, verbinden er zich niet enkel toe om geen antipersoonsmijnen meer te gebruiken, maar ook om hun bestaande voorraden te vernietigen en alle mijnen die nog op hun grondgebied liggen, te verwijderen binnen een termijn van tien jaar.

Vooraf het opsporen (de detectie) van mijnen is een grote uitdaging. Veel mijnen zijn gemaakt van plastic zodat ze met een metaaldetector niet op te sporen zijn. De grond moet door specialisten millimeter per millimeter afgezocht worden. Dat kost erg veel tijd en geld. Sommige mijnen kosten minder dan een euro, maar het opruimen ervan kan tot duizend euro oplopen. De opleiding van voldoende mensen om een heel land van mijnen te verlossen, duurt jaren en kost een fortuin.

APOPO

APOPO is de naam van een Belgische niet-gouvernementele organisatie die werd opgericht naar aanleiding van het wereldwijde probleem van antipersoonsmijnen. De doelstelling van de organisatie is om het aantal slachtoffers door mijnaccidenten te verminderen door bemijnd grondgebied mijnenvrij te maken. De organisatie is daarom op zoek gegaan naar alternatieven voor de tijdrovende en dure bestaande methoden om mijnen op te sporen door mensen.

De nieuwe methode moest goedkoop en efficiënt zijn en moet de mogelijkheid bieden om zowel mijnen van plastic als metaal op te sporen. Ondanks de vele inspanningen die reeds werden geleverd op het vlak van onderzoek naar alternatieve methoden, was de enige technologie die ook effectief op het terrein werd gebruikt om mijnen op te sporen, de inzet van honden.

Begin 1998 startte de organisatie, met de financiële steun van de Belgische overheid, met de uitvoering van experimenten om mijnen op te sporen door middel van knaagdieren, meer in het bijzonder door ratten.

Ratten beschikken over een aantal eigenschappen, van belang voor het opsporen van mijnen:

- ze beschikken over een zeer goed ontwikkeld reukorgaan;
- ze zijn gemakkelijk tam te maken en op te leiden;
- ze zijn klein, goedkoop en gemakkelijk bij te houden en te transporteren;
- ze zijn wijdverspreid en passen zich gemakkelijk aan;
- éénmaal een opdracht aangeleerd, houden ze ervan die telkens opnieuw uit te voeren;
- ze kunnen gemakkelijker dan honden overgedragen worden aan een nieuwe 'trainer';
- het gewicht van de ratten is niet zwaar genoeg om een mijn tot ontploffing te brengen.

De opleiding van de ratten begint wanneer ze vijf weken oud zijn. De trainers leren hen om, wanneer ze de geur van explosieven herkennen, met hun pootjes te krabben. Ze worden daarvoor beloond met voedsel (bananen of pindanoten). De opleidingsperiode voor ratten varieert tussen de vier en de tien maanden, afhankelijk van het soort rat.

De video toont hoe ratten in de praktijk mijnen opsporen.

WELKE WAPENS ZIJN VERBODEN EN WELKE NIET? TEST JE KENNIS.

Stellingen

Sommige wapens mogen nooit worden gebruikt	Juist	Niet juist
Antipersoonsmijnen zijn verboden	Juist	Niet juist
Kleine wapens zijn verboden	Juist	Niet juist
Clusterbommen zijn verboden	Juist	Niet juist
Kernwapens zijn verboden	Juist	Niet juist
Chemische en biologische wapens zijn verboden	Juist	Niet juist
Blindmakende laserwapens zijn verboden	Juist	Niet juist
Bombarderen is steeds verboden	Juist	Niet juist

SOMMIGE WAPENS MOGEN NOOIT WORDEN GEBRUIKT

Dit is juist. Het gebruik van een aantal wapens is expliciet verboden. Wapens die geen onderscheid maken tussen burgers en strijders en tussen burgerlijke goederen en militaire doelwitten en die bovendien onnodig leed veroorzaken zijn verboden volgens het internationaal humanitair recht.

ANTIPERSOONSMIJNEN

Antipersoonsmijnen zijn letterlijk wapens die gericht zijn tegen een persoon. Ze worden in de grond ingegraven of op de grond gelegd en ontploffen bij aanraking of contact.

Het gebruik van antipersoonsmijnen is verboden. In 1999 ging het Ottawaverdrag van kracht, waarin niet alleen het gebruik, maar ook de productie, de opslag en de handel in antipersoonsmijnen verboden werd. Op 15 maart 2005 waren 122 landen partij bij het verdrag. Er zijn ongeveer 194 landen in de wereld.

KLEINE WAPENS

Kleine wapens is eigenlijk een verzamelterm voor wapens die door één persoon of door een klein team kunnen worden gebruikt en getransporteerd. Geweren, pistolen, handgranaten en mijnen behoren tot die groep. Kleine wapens zijn zo eenvoudig te bedienen dat zelfs kinderen ze kunnen gebruiken. Ze zijn licht, goedkoop en gemakkelijk om te onderhouden, te herstellen, te transporteren en te verbergen.

Op zich zijn kleine wapens niet verboden. Staten hebben het recht zich te bewapenen, maar zij hebben ook de plicht om ervoor te zorgen dat het internationaal humanitair recht wordt nageleefd. Niet alleen in eigen land, maar overal ter wereld. Zo stelt de Belgische wet in verband met lichte wapens dat België geen wapens kan exporteren naar landen waar er schendingen worden begaan van het internationaal humanitair recht.

CLUSTERBOMMEN

Clusterbommen zijn metalen capsules met daarin een groot aantal (soms honderden) kleine bommen. De clusterbom opent zich op een bepaalde hoogte, of na een bepaalde tijd, en verspreidt de kleinere bommen over een wijdverspreid gebied. Die ontploffingen dan bij aanraking.

Hoewel de effecten van clusterbommen lijken op die van mijnen, is er op dit moment geen verdrag dat het gebruik van alle soorten clusterbommen verbiedt.

KERNWAPENS

Er is geen verdrag dat het gebruik van kernwapens uitdrukkelijk verbiedt. Niettemin is het gebruik ervan in strijd met het internationaal humanitair recht. Dit recht verbiedt immers het gebruik van wapens die geen onderscheid maken tussen strijders en niet-strijders, en verbiedt ook het gebruik van wapens die onnodig leed veroorzaken.

CHEMISCHE EN BIOLOGISCHE WAPENS

Chemische wapens: giftige chemische stoffen of de wapens die dergelijke stoffen verspreiden, specifiek ontworpen om dood of andere schade te veroorzaken. Bijvoorbeeld zenuwgas (vb. Sarin-gas), of verstikkende of verlamende gassen.

Biologische wapens: microbiologische of andere biologische agentia of wapens die dergelijke agentia verspreiden voor vijandelijke doeleinden in een gewapend conflict. Bijvoorbeeld bacteriën (vb. anthrax), virussen (vb. ebola, tyfus)...

Het gebruik van chemische en biologische wapens is verboden, respectievelijk volgens het Chemische Wapenverdrag van 1993, waarbij 167 landen partij zijn, en het Biologische Wapenverdrag van 1972, waarbij 151 landen partij zijn (op 20 april 2005).

BLINDMAKENDE LASERWAPENS

Blindmakende laserwapens zijn even klein als gewone geweren. Ze zenden een laserstraal uit die een onmiddellijke en definitieve blindheid teweegbrengt over een afstand van verschillende kilometers.

Deze wapens stonden op het punt om op grote schaal geproduceerd te worden, toen in 1995 het gebruik ervan werd verboden door een protocol bij het Conventionele Wapenverdrag van 1980. Dit was heel bijzonder, omdat het gebruik van een wapen verboden werd voordat het op grote schaal geproduceerd werd. Bij dit protocol zijn 80 landen partij (op 20 april 2005).

BOMBARDEREN IN HET ALGEMEEN

Er bestaat geen verbod op bombarderen in het algemeen. Wel schrijft het internationaal humanitair recht voor dat de strijdende partijen hierbij altijd onderscheid moeten maken tussen militaire doelen en burgerobjecten. Aanvallen mogen alleen gericht zijn op militaire doelen.

LESMATERIAAL

Foto: © CICR/Robin Gray

DEEL II:
WAPENS IN OORLOG

EEN BLIK OP ANTIPERSONSMIJNEN

Wat zijn antipersoonsmijnen?

Er bestaan honderden soorten antipersoonsmijnen. Algemeen gesproken zijn er twee categorieën: explosieve mijnen en fragmentatiemijnen. Explosieve mijnen hebben vaak een doorsnee van minder dan tien cm en worden geactiveerd onder druk van een voetstap. Fragmentatiemijnen spatten bij de explosie uiteen in honderden stukjes. Soms zijn ze dodelijk binnen een straal van 25 meter en kunnen ze binnen een straal van 200 meter letsels veroorzaken. De stukjes van de mijn springen soms één tot anderhalve meter de lucht in. Daardoor kunnen ze exploderen ter hoogte van het hoofd van een kind.

Wat is de omvang van het probleem van de antipersoonsmijnen?

In de hele wereld liggen er vandaag miljoenen mijnen op slachtoffers te wachten. Het juiste aantal kan moeilijk geraamd worden omdat het leggen van de mijnen slechts in weinig gevallen nauwkeurig is bijgehouden. Zo zijn in Afghanistan miljoenen antipersoonsmijnen zonder meer uit vliegtuigen en vrachtwagens gedropt.

Wat zijn de kosten op sociaal en economisch vlak?

Volgens de Verenigde Naties kost het opruimen van één enkele mijn 250 tot 800 euro (de aankoop van een antipersoonsmijn kost 2,5 tot 25 euro). Gemiddeld worden wekelijks 500 mensen het slachtoffer van landmijnen. Het Internationale Rode-Kruiscomité schat dat ruim tweederde hiervan schulden moet maken om de medische verzorging te betalen, als die al beschikbaar is.

Voor de meeste geamputeerden kosten kunstledematen meer dan zij ooit kunnen betalen. Zo zou een kind om de zes maanden een nieuwe prothese moeten krijgen, een volwassene om de drie tot vijf jaar. Een kind dat op tienjarige leeftijd gehandicapt wordt, zal minstens 25 prothesen nodig hebben voordat het 50 jaar wordt. Aangezien prothesen ca. 100 euro per stuk kosten, komt men op een totaal van 2500 euro. In landen waar het gemiddelde maandinkomen 12 à 16 euro per hoofd bedraagt kunnen de geamputeerden zich alleen maar krukken veroorloven.

Bij gebrek aan economische alternatieven nemen sommige mensen het risico om niet-ontmijnde landbouwgronden te ontginnen of hout te sprokkelen in niet-ontmijnde bossen. Zo zijn in Bosnië 30 % van de slachtoffers van mijnen verwond in zones waarvan zij wisten dat er mijnen lagen.

Zijn er andere kosten in verband met het gebruik van antipersoonsmijnen?

Naast lichamelijke letsels hebben de door landmijnen veroorzaakte ongevallen ernstige psychologische gevolgen. Het kost kinderen, jongeren en volwassenen grote moeite om zo'n lichamelijke handicap te overwinnen. Ook op familiaal vlak hebben landmijnen gevolgen. Kinderen die getroffen zijn door landmijnen moeten immers vaak een lange periode van school thuisblijven, de vooruitzichten op een huwelijk worden beperkt en slachtoffers moeten vaak zelf in hun onderhoud voorzien.

In veel van de armste landen in de wereld zijn landmijnen ook een ernstige belemmering voor een duurzame ontwikkeling: velden, wegen, bruggen en hele gemeenschappen zijn 'bemijnd' als gevolg van het conflict. In bepaalde omstandigheden worden landmijnen ook steeds vaker als afschrikking tegen de burgerbevolking gebruikt. Door de aanwezigheid van mijnen slaan mensen op de vlucht. Duizenden, potentieel productieve hectaren landbouwgrond blijven braak liggen. Het verkeer en de verbindingen worden bemoeilijkt. Bovendien worden de schaarse middelen van de door oorlogen geteisterde economieën uitgeput door de kosten voor het ruimen van de mijnen en de zorg voor de slachtoffers.

In deze omstandigheden is de wederopbouw van gemeenschappen en economieën een zeer zware taak.

METTRE FIN À L'ÈRE DES MINES

Huit heures trois quarts avant de recevoir des soins

COLOMBIE, 2004

J'aurais aimé continuer de vivre à la campagne, à cultiver du maïs et des bananes et à transporter des passagers et des marchandises dans ma barque. Mais tout ça, c'est du passé : aujourd'hui, ma vie a changé du tout au tout.

Ces mots sortent de la bouche de Juan, un jeune paysan colombien âgé aujourd'hui de 26 ans, qui a vu ses projets et ses rêves bouleversés par une mine antipersonnel. En 2002, à l'âge de 24 ans, Juan a en effet dû abandonner son village situé dans le département de Norte de Santander (à proximité de la frontière avec le Venezuela) et s'installer à Bogotá pour se soumettre à un programme de réadaptation physique et psychologique. Sa nouvelle vie est pleine de défis et de difficultés. Mais il réussit peu à peu à rebâtir sa vie en tant que survivant de mine.

Juan habitait depuis qu'il était petit avec sa tante Edilia, qui l'avait élevé. Ensemble, ils cultivaient un terrain dans le village d'Angalia. Ils produisaient du maïs et des bananes qu'ils vendaient au marché. L'argent que ce commerce leur rapportait, en plus de ce que Juan gagnait en transportant des passagers et des marchandises au moyen de sa barque, leur permettait de subvenir à leurs besoins.

Le 7 mai 2002, cependant, tout bascula en un instant. Ce jour-là, après une visite à des membres de sa famille vivant dans un autre village, Juan avait décidé de rentrer à la maison. Il prit donc un bus pour une partie du chemin et puis il fallait compléter le reste du trajet à pied. Il s'est arrêté pour un goûter avant de reprendre son parcours. C'était un voyage qu'il ne terminerait jamais.

Tout à coup, une explosion projeta Juan à plusieurs mètres de distance. " Malgré la violente douleur, je n'ai pas perdu connaissance. Je savais que j'avais marché sur une mine. J'ai immédiatement pensé aux piles de feuilles sèches que j'avais vu sur le chemin, qui vraisemblablement camouflaient les mines. "

" Je me mis à crier et à appeler au secours. Ce furent finalement (après quelques heures) quatre villageois qui, ameutés par mes cris, vinrent à mon secours. Ils m'installèrent à bord d'une barque à moteur : je saignais abondamment et la douleur était infernale. "

" Après avoir navigué un quart d'heure, nous parvînmes à Puerto Catatumbo, d'où on me transporta en une demi-heure à Filo Gringo, en voiture. Là, je reçus les premiers soins. J'étais conscient, mais j'avais le sentiment que l'allais mourir. On m'emmena ensuite en camionnette à El Tara, où nous arrivâmes après deux heures de route. Là, une ambulance me prit en charge et, six heures après, je me retrouvait à Ocaña. "

...

À Ocaña, en dépit de tous les efforts déployés par les médecins pour sauver sa jambe gauche, Juan dut finalement être amputé. Huit heures trois quarts s'étaient écoulées avant que Juan puisse recevoir des soins.

...

Six jours plus tard, Juan pouvait quitter l'hôpital d'Ocaña. Il se rendit à Cúcuta, capitale du département de Norte de Santander où des cousins l'hébergèrent.

La phase critique immédiatement postérieure à l'accident dépassée, l'étape la plus difficile allait commencer pour Juan : sa réadaptation.

À l'institut San Felipe Neri de Bogotá, en plus des programmes de réadaptation physique et psychologique auxquels il participe, Juan suit une formation professionnelle visant à lui permettre de gagner sa vie malgré son handicap. Juan apprend à devenir boulanger, et il a l'intention de rester à Bogotá, qui " est une ville plus adaptée aux besoins d'un handicapé ". Et il se pose la question : " D'ailleurs, que pourrais-je bien faire maintenant à la campagne ? "

Seize mois se sont écoulés depuis le moment où Juan est arrivé à la capitale. Sa vie a changé du tout au tout et ses rêves d'antan se sont envolés. Il a été très ébranlé psychologiquement par l'accident dont il a été victime. Pendant des mois, il a eu des problèmes de sommeil : il avait peur, était anxieux et se demandait ce qu'il allait devenir.

Quant à sa tante, elle est toujours à Cúcuta, où elle essaie de survivre. Elle n'a pas pu venir lui rendre visite à Bogotá et lui n'a pas pu aller la voir non plus.

Comme Juan, des centaines de Colombiens ont été contraints de renoncer à leurs rêves et de se fixer de nouveaux objectifs par suite des bouleversements provoqués dans leur vie par les mines antipersonnel.

" La guerre que nous vivons est absurde, commente Juan. Nous sommes tous frères et nous nous entretenons. Je me demande parfois comment de telles choses peuvent arriver? "

...

*Par Carlos Ríos,
délégation du CICR, Bogotá*

" La guerre que nous vivons est absurde, commente Juan. Nous sommes tous frères et nous nous entretenons. Je me demande parfois comment de telles choses peuvent arriver? "

DE BASISREGELS VAN HET INTERNATIONAAL HUMANITAIR RECHT

Hoewel het internationaal humanitair recht bestaat uit een complexe set van regels, kan de kern van dit recht worden samengevat in een aantal fundamentele principes.

- 1 De burgerbevolking en de burgerlijke goederen moeten worden ontzien. Daarom moeten de strijdende partijen steeds een onderscheid maken tussen burgers en strijders. Burgers en hun bezittingen mogen niet worden aangevallen. Aanvallen mogen enkel gericht zijn tegen militaire doelwitte.**
- 2 Personen die niet of niet meer deelnemen aan de vijandelijkheden hebben recht op respect voor hun leven en voor hun fysieke en mentale integriteit. Deze personen moeten in alle omstandigheden worden beschermd en menselijk worden behandeld, tot welke partij zij ook behoren.
- 3 Een vijandig strijder die zich overgeeft of niet meer deelneemt aan de strijd, mag niet worden gedood of verwond.
- 4 Strijders en burgers die gevangen genomen zijn, hebben recht op respect voor hun leven, hun waardigheid, hun persoonlijke rechten en hun politieke, religieuze en andere overtuigingen. Ze moeten worden beschermd tegen alle daden van geweld en vergeldingsmaatregelen. Ze hebben het recht om nieuws uit te wisselen met familieleden en hulp te ontvangen. Ze genieten de fundamentele juridische waarborgen.
- 5 De oorlogvoerende partijen moeten de zieken en gewonden samenbrengen, verzorgen en beschermen. Ook artsen en verpleegkundigen, ziekenhuizen en ambulances moeten worden beschermd tegen aanvallen. De emblemen van het rode kruis en de rode halve maan worden gebruikt als symbool voor die bescherming.
- 6 Voor de partijen bij het conflict is de keuze van de methoden en middelen van oorlogvoering beperkt. Het is verboden wapens en methoden van oorlogvoeren te gebruiken die geen onderscheid maken tussen burgers en strijders en die naar alle waarschijnlijkheid onnodig leed zullen veroorzaken.

INTERVIEW MET WILFRIED REMANS

16 JULI 2004

Wilfried Remans was van 1992 tot 1998 departementshoofd van Rode Kruis-Vlaanderen Internationaal. In deze functie was hij ook lid van de Belgische Coalitie voor een Ban op Antipersoonsmijnen en maakte hij deel uit van de internationale Rode-Kruisdelegatie in Ottawa voor de onderhandeling van het verdrag inzake het verbod op het gebruik, de opslag, de productie, en de overdracht van antipersoonsmijnen en inzake de vernietiging ervan.

Wanneer en in welke context werd je voor het eerst geconfronteerd met antipersoonsmijnen en de gevolgen van deze wapens?

Ik leerde de problematiek van antipersoonsmijnen kennen via mijn werk bij Rode Kruis-Vlaanderen. Rode-Kruismedewerkers op het terrein in landen zoals Angola en Cambodja rapporteerden over de vele doden en de afschuwelijke verwondingen die deze wapens veroorzaken. In 1993 werd ik voor het eerst persoonlijk geconfronteerd met de gevolgen van antipersoonsmijnen. Het was in Belet Huen, een dorpje in Somalië, waar ik op werkbezoek was. Het Rode Kruis bood er hulp aan de slachtoffers van de voortdurende noodsituatie in dat land. Ik zag kinderen verminkt door antipersoonsmijnen die daar jaren geleden waren gelegd. Door de regen waren de mijnen verplaatst en kwamen ze terecht op plaatsen waar kinderen speelden, zoals in rivierbeddingen.

Wat was de positie van het Rode Kruis tegenover dit wapen?

Het Rode Kruis was reeds lange tijd bekommerd over de gevolgen van dit wapen. Het Rode Kruis is een organisatie die werkzaam is op het terrein, veelal in conflictgebieden. Dagelijks werden Rode-Kruismedewerkers geconfronteerd met de afschuwelijke gevolgen van dit wapen. Antipersoonsmijnen treffen immers niet enkel strijders, maar ook onschuldige burgers, zoals spelende kinderen en volwassenen die werken op het veld. Ze blijven ook doden, jaren na het einde van de strijd. Dergelijke wapens hebben niet enkel een grote impact op het persoonlijke leven van de slachtoffers. De aanwezigheid van grote hoeveelheden antipersoonsmijnen, zoals in Angola en Cambodja, maakte duidelijk dat de gevolgen van deze wapens heel verstrekkend waren: ze verstoren de ontwikkeling van een gans land.

Op basis van deze informatie onderzochten juristen van het Rode Kruis op de hoofdzetel in Genève of de wapens in overeenstemming waren met het internationaal humanitair recht. Ze kwamen tot de vaststelling dat nieuwe regels moesten worden ontwikkeld om deze wapens te verbieden.

Hoe is dan het zogenaamde 'Ottawaproces' op gang gekomen?

Het Ottawaproces is hoofdzakelijk het resultaat van de bundeling van krachten vanuit vier hoeken:

- staten, waarbij enkele landen een voortrekkersrol speelden zoals Noorwegen, Canada, Nieuw-Zeeland, maar ook België;
- niet-gouvernementele organisaties, die zich verzamelden in een Internationale Coalitie voor een Ban op Antipersoonsmijnen;
- de Verenigde Naties en
- het Rode Kruis.

Deze vier groepen hebben zich ingezet met een duidelijke doelstelling: een totale ban op antipersoonsmijnen. Alle antipersoonsmijnen moeten de wereld uit!

Door wie en hoe werd deze boodschap in België verspreid?

In 1994 werd in navolging van de Internationale Coalitie door Belgische niet-gouvernementele organisaties (ngo's) een campagne gelanceerd tegen antipersoonsmijnen. Deze ngo's verzamelden zich in een Belgische Coalitie voor een Ban op Antipersoonsmijnen, waarvan ook Rode Kruis-Vlaanderen deel uitmaakte.

Het doel van deze campagne was tweeledig: zowel de overheid als het publiek sensibiliseren en aansporen tot actie. Wat betreft de eerste was onze taak niet zo moeilijk. België was immers één van de grootste pleitbezorgers voor de afschaffing van antipersoonsmijnen. In maart 1995 keurde België, als eerste land ter wereld, een wet goed die het gebruik, de productie, de verkoop en doorvoer van antipersoonsmijnen en hun onderdelen verbiedt. Deze wet heeft als voorbeeld gediend voor vele andere landen. Onze taak was dus niet zozeer de overheid sensibiliseren, maar wel bijstand verlenen aan regeringen van andere landen, bijvoorbeeld door de vertaling van de wet en het verschaffen van uitleg.

En het tweede luik, de publieke opinie, hoe hebben jullie hen op de hoogte gebracht en gemobiliseerd?

Er werden heel wat activiteiten georganiseerd in heel België. Zo herinner ik mij een grote manifestatie in Brussel waar verschillende ngo's hun activiteiten ten voordele van slachtoffers van antipersoonsmijnen voorstelden aan het publiek. Er werden ook petitie-acties georganiseerd, en geld ingezameld voor specifieke projecten, uiteenzettingen gehouden op universiteiten en scholen en andere centra waar slachtoffers en hulpverleners kwamen getuigen over de verschrikkelijke gevolgen van deze wapens.

Hoe kon de doorsnee burger hiertoe zijn steentje bijdragen?

Door petitie te ondertekenen, geld te storten of door mee te draaien als vrijwilliger in een organisatie en bijvoorbeeld mee te helpen voornoemde activiteiten op het getouw te zetten.

Het uiteindelijke resultaat van de campagne was de aanvaarding in september 1997 van het Ottawaverdrag dat het gebruik, de opslag, de productie en de overdracht van antipersoonsmijnen verbiedt en de vernietiging ervan beoogt. Een succes?

Het totstandkomen van een dergelijk sluitend verdrag was op zich opmerkelijk. Het betrof immers een wapen dat een wereldwijde verspreiding kende, en door de meeste strijdkrachten tot voor enkele jaren ervoor werd gezien als gewoon één van de vele wapens uit hun arsenaal. Bovendien is het op nauwelijks enkele jaren gerealiseerd door die coalitie van staten, ngo's, VN-organisaties en het Rode Kruis.

Deze coalitie is erin geslaagd het internationaal humanitair recht verder te ontwikkelen. Is dit geen diplomatenwerk?

Het verdrag was ook echt diplomatenwerk, waar over punten en komma's werd onderhandeld. Maar de tijd dat de diplomaten enkel moesten rekening houden met het politieke gezag in hun eigen land is wel veranderd. Ook ngo's, het publiek en andere organisaties hebben een belangrijke rol te spelen.

APOPO: QUESTIONS AND ANSWERS

Why using rats?

The idea of using rats for the detection of landmines came up through a search for a cheap and efficient mine detector tool, which would be able to detect both metal and plastic landmines.

Despite the huge research efforts in mine detection during the last decade, the only alternative technology that made its way to the field was the use of mine detection dogs.

Rats however, show some major potential to be good mine detectors:

- Rats have a highly developed sense of smell;
- Rats are easy to tame and train;
- Rats are small, cheap and easy to maintain and transport;
- Rats are widespread and easily adapt to all environments;
- Once taught, the animals love performing repetitive tasks;
- Rats are more easily transferred between trainers compared to dogs;

The concept however, would require a different perspective from humankind, for which rats have traditionally been a source of repulsion and disease. From the APOPO experience however, they have proven to be friendly and clever creatures, able to perform relatively difficult tasks.

Do rats smell better than dogs?

Dogs are traditionally renowned for their tracking and sniffing capacities. Can rats match their performance?

To our knowledge, nobody so far has been able to quantify exactly the smelling capacities of rats or dogs for explosive targets. From experience however, it is clear that the sensitivity of both animals is sufficient to detect the vapour signature from buried landmines, and even to evaluate vapour filters from suspected minefields.

One clear advantage of their small size compared to dogs, is that the rats' nose is always close to the ground, even if the head is raised. The highest vapour concentration and the lowest wind speed are found close to the ground.

Though being trained on TNT, it is not clear which single component or combination of substances (bouquet) in the explosive compounds, is detected by the animals.

APOPO is currently carrying out a study to determine the detection threshold for the pure TNT vapours.

Are rats likely to get killed in the detection process?

The rats are trained to detect and pinpoint the location of the landmine. Their light-weight makes it highly unlikely they would set off a mine by scratching or pointing.

It is a misunderstanding that the rats are trained as Kamikaze to destroy the mines in the field. Trained animals are far too precious to be lost by setting off landmines.

On the contrary, the rats used by APOPO are treated with great care and attention, in order to optimise their physical and mental condition.

How are rats being trained?

APOPO principally uses a combination of click training and food rewarding. As such, the rats work for food, and their performance is being positively rewarded.

Probably the main difference with most dog training is that the rats are not taught obedience. As such, the total training period can be relatively short. In APOPO's experience so far - the field rats can be trained between 6 to 10 months.

Training starts at the age of 5 weeks - when juveniles are weaned from the mother. At first, the animals are taught to associate the click sound with a food reward. Then they have to perform certain tasks to get this food reward. After odour imprint, the complexity of their tasks to be performed is gradually increased. Intellectually, the rats are 'smart' enough to learn the desired tasks relatively quickly, while being 'uncomplicated' enough for learning to be standardised. Food provides a strong and controllable source of motivation and an effective drive for performance.

How long can a rat work?

Normally, the rats are trained about half an hour per day, five days per week. During this period, they are on a food-for-work diet; while during the weekend they feast on an extensive varied meal.

On the field, the free running rats scan a 100m² box in averagely 28 minutes.

What do rats eat?

The trained rats are living on their reward diet during working days, consisting mainly of banana and peanuts. During the weekend, they get a balanced diet of grains, maize, nuts, vegetables, fruits, fish and sometimes insects.

Rats generally eat a great variety of food, and food supply can rarely be a problem.

Do they need a lot of care and attention?

Rats are very social animals. They like a lot to be petted. They enjoy a daily walk, like dogs do. APOPO provided a free open run where the rats can play or habituate to the outside environment. Other rats walk around freely in the kennel during clean up of their cages, as they do not attempt to escape. They like to wander around and explore new environments. APOPO nurses the babies before initial training starts, in order to make them used to humans and their sounds and smells.

Can different people handle one rat?

An important advantage of the rats is their relative independence from a personal handler. Generally, most rats remain with the same trainer, but show no significant difference in performance when taken over by somebody else in the absence of the trainer. Preferably, the new handler should be briefed before on the behaviour of the specific rat.

A rat could thus be trained by several people, or more importantly, be trained by one person and be tested or handled on the field by another. This has the logistic advantage that a handler does not necessarily have to follow his own animals to the demining operations.

WELKE WAPENS ZIJN VERBODEN EN WELKE NIET? TEST JE KENNIS.

Sommige wapens mogen nooit worden gebruikt	Juist	Niet juist
Antipersoonsmijnen zijn verboden	Juist	Niet juist
Kleine wapens zijn verboden	Juist	Niet juist
Clusterbommen zijn verboden	Juist	Niet juist
Kernwapens zijn verboden	Juist	Niet juist
Chemische en biologische wapens zijn verboden	Juist	Niet juist
Blindmakende laserwapens zijn verboden	Juist	Niet juist
Bombarderen is steeds verboden	Juist	Niet juist